

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVANORIŠKOS VEIKLOS ĮSTATYMO NR. XI-1500
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymo Nr. XI-1500 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant įgyvendinti 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, antrojo tikslo (didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį) uždavinį – didinti dalyvavimą savanoriškoje veikloje, kurioje 2019 m. dalyvavo – 14,6 proc. gyventojų, o iki 2030 m. numatyta pasiekti – 22 proc. Naujausiais duomenimis 2021 m. savanoriškoje veikloje dalyvavo 16,3 proc. gyventojų, 2022 m. savanoriškose veiklose, skirtose padėti ukrainiečiams, dalyvavo – 9 proc. (Vilmorus).

Siekiant nustatyti mažo visuomenės dalyvavimo savanoriškoje veikloje priežastis 2020 m. IV ketv. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija subūrė nevyriausybinių organizacijų, tyrėjų, institucijų atstovų darbo grupę (toliau – darbo grupė), kuri remiantis 2019-2022 m. tyrimais ir organizacijų praktika, institucijų vykdomų programų analize, nustatė šias nedalyvavimo priežastis:

1. **veikiančios ilgalaikės savanoriškos veiklos programos numato ilgesnį privalomą veiklos laiką (intensyvumą), nei darbingo amžiaus asmenys gali skirti** (Vilmorus 2019-2021 m.). Dauguma savanoriškos veiklos programų yra orientuotos į jaunimą (moksleivį, studentą) todėl reikalauja daugiau laiko nei vyresni (darbingo amžiaus) asmenys gali skirti. Lietuvoje veikianti Europos savanorių tarnyba arba Europos solidarumo korpuso tarnybos programa numato, kad savanoriška veikla vykdoma netrumpiau kaip 3 mėnesius po 40 valandų per savaitę. Taip pat nuo 2018 m. veikia Jaunimo savanoriška tarnyba, pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintą tvarkos aprašą (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. A1-317 „Dėl Jaunimo savanoriškos tarnybos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“), kurioje savanoriai turi veiklą vykdyti nemažiau kaip 240 val. per 6 mėnesius ir nemažiau kaip 40 val. per mėnesį. Visų minimų programų dalyviai negali būti vyresni nei 30 metų. 2021 m. duomenimis dauguma (32 proc.) savanorių yra jaunimas (14-24 m.), iš jų aktyviausiai įsitraukia šešiolikmečiai. Darbingo amžiaus asmenys dažniausiai įsitraukia į trumpalaikę, nereguliarią savanorišką veiklą dėl per aukštų reikalavimų įsitraukti į ilgalaikę savanorišką veiklą ar prastos savanoriškos veiklos vadybos;

2. **dalyje visuomenės vyrauja neigiamas požiūris į savanorišką veiklą ir egzistuoja savanoriškos veiklos organizatorių kompetencijų trūkumas.** 2019–2021 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos užsakymais atlikti tyrimai nustatė, kad 23 proc. Lietuvos gyventojų savanorišką veiklą vertina, kaip neapmokamą darbą arba laiko švaistymą, taip pat dažnai regionuose savanorišką veiklą organizuojančios biudžetinės įstaigos savanorius vertina kaip neapmokamą darbo jėgą, savanorišką veiklą organizuojantiems asmenims trūksta kompetencijų dirbti su savanoriais ir vengiama bendradarbiavimo su nevyriausybėmis organizacijomis, kurių įtraukimas į veiklos organizavimą pakelia veiklos kokybę ir didina tikimybę, kad savanoris įsitrauks į ilgalaikę savanorišką veiklą. Nėra pakankamai duomenų apie savanorišką veiklą ir nėra vertinamas savanoriškos veiklos poveikis ekonomikai, todėl sunku apskaičiuoti visapusišką veiklos naudą;

3. **nepakankamas teisinis reguliavimas.** Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (toliau – Įstatymas) nenustato, 1) neapibrėžia savanorio sąvokos, 2) nenumato ilgalaikės savanoriškos veiklos apibrėžimo, 3) savanoriškos veiklos organizatoriams numatytos teisės ir pareigos neužtikrina veiklos kokybės, 4) nustatytas savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo mechanizmas kuria administracinę naštą ir riboja nepasiturinčių savanorių galimybes dalyvauti savanoriškoje veikloje;

4. **teisinis reguliavimas neatitinka praktikoje vykdomos savanoriškos veiklos.** Įstatymas buvo priimtas 2011 m. birželio 22 d. Įstatymo priėmimas buvo svarbus žingsnis reglamentuojant savanoriškos veiklos organizavimą, tačiau praėjus daugiau nei dešimtmečiui nuo Įstatymo priėmimo ženkliai išsiplėtė savanoriškos veiklos mastas ir pakito savanoriškos veiklos organizavimo poreikiai. Per dešimtmetį susiformavo skirtingos savanoriškos veiklos formos, savanorius priimančių organizacijų ir savanorišką veiklą koordinuojančių organizacijų funkcijos, savanoriškos veiklos organizatoriai ėmė susidurti su naujais praktiniais ir teisiniais iššūkiais. Organizatoriai praktikoje naudoja skirtingus kriterijus, terminus, tai kelia iššūkius praktikoje skatinant savanoriškos veiklos organizatorių bendradarbiavimą, taip pat vykdant tyrimus, kurie analizuoja savanoriškos veiklos situaciją ir galimas priemones savanoriškos veiklos plėtrai.

Svarbu pažymėti, kad darbo grupė sutarė, o 2021-2022 m. vykusių krizių metu savanorių įsitraukimas patvirtino, kad gyventojai yra linkę įsitraukti į neregulias ir trumpalaikes savanoriškas veiklas, tačiau juos sunku išlaikyti. Nustatyti tiksliai kiek asmenų įsitraukia į ilgalaikę savanorišką veiklą negalima, nes nėra vieningo tokios veiklos apibrėžimo, organizacijos, institucijos naudoja skirtingas sąvokas, ko pasekoje duomenų lyginimas sudėtingas ar negalimas. Taip pat pažymėtina, kad daugiausiai šios temos duomenų yra apie jaunimą, kurie dalyvauja tarptautinėje programoje arba įsitraukia į nacionalinę programą, tačiau šie duomenys nėra reprezentatyvūs, o vykdomos savanoriškos veiklos kriterijai skirtingi. Siekiant didinti gyventojų dalyvavimą savanoriškoje veikloje turi būti orientuojamasi ilgalaikės veiklos kokybę ir plėtrą.

Siekiant spręsti nustatytas priežastis kartu su darbo grupe buvo sutarta ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija numatė:

1. sistemingai peržiūrėti Įstatymą ir jame tikslinti nuostatas, kurios buvo aptartos priežasčių 3 ir 4 dalyse;
2. peržiūrėtame Įstatyme įtvirtinti nuostatas, kurios padėtų užtikrinti kokybiškesnę ilgalaikę savanorišką veiklą;
3. atlikti savanorių kuriamos ekonominės vertės tyrimą. Tyrimas atliekamas ir bus paskelbtas 2023 m. III ketv., organizuoti kitus tyrimus, kurie analizuoti savanoriškos veiklos vadybos kokybę, asmenų įsitraukimą į ilgalaikę savanorišką veiklą;
4. kurti savanoriškos veiklos programą, skirtą darbingo amžiaus asmenims. Lietuvos jaunimo organizacijų atliktas tyrimas (2020), taip pat kaip ir Vilniaus universiteto docentės Jolitos Buzaitytės–Kašalynienės (2020) bei Mykolo Riomerio universiteto lektorės Neringos Kurapkaitienės (2021-2022) atlikti vykdomų savanoriškos veiklos programų tyrimai (tyrimus užsakė Jaunimo reikalų agentūra) nustatė, kad ilgalaikės savanoriškos veiklos populiarinimui veiksmingiausia programa – Jaunimo savanoriška tarnyba, kuri pasižymi savo sisteminiu darbu su savanoriu, jį kuruojančių organizacijų veiklos kokybės priežiūra, visapusišku savanorio kuravimu, padedanti jam atrasti labiausiai jam tinkančias veiklas, įsivertinti visuomenei ir sau teikiamą naudą. Dauguma šios programos dalyvių vėliau tęsė veiklą ilgalaikėje savanorystėje. Tad jos pagrindu siūloma kurti savanorišką tarnybą darbingo amžiaus asmenims;
5. reglamentuoti ilgalaikę savanorišką veiklą, savanorišką tarnybą, koordinuojančiųjų ir priimančiųjų organizacijų veiklą bei santykius, parengti veiklos kokybės standartus.

Teikiamo Įstatymo projekto tikslas – didinti ilgalaikės savanoriškos veiklos vadybos kokybę ir įstatyme įtvirtinti gerąją savanoriškos veiklos organizavimo praktiką.

Siekiant minėto Įstatymo projekto tikslo, numatomi šie Įstatymo projekto uždaviniai:

1. reglamentuoti savanoriškos veiklos formas ir apibrėžti savanoriškos veikloje veikiančius subjektus, siekiant vieningo terminų naudojimo ir tikslesnių duomenų situacijos analizei gavimo;

2. sukurti ilgalaikės savanoriškos veiklos vadybos mechanizmą, siekiant gerinti savanoriškos veiklos organizavimą;

3. patikslinti savanoriškos veiklos išlaidų finansavimo sąlygas ir tvarką, siekiant savanorių poreikius geriau atitinkančio teisinio reguliavimo.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Nevyriausybių organizacijų plėtros skyriaus patarėja Justina Lukaševičiūtė (tel. +370 658 60355, el. p. justina.lukaseviciute@socmin.lt), vedėja Aurelija Olendraitė (tel. +370 616 18454, el. p. aurelija.olendraite@socmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Įstatymo 2 straipsnyje apibrėžtos sąvokos: savanoriška veikla ir tarptautinė savanoriškos veiklos programa. Šios sąvokos nėra tikslios, savanoriškos veiklos sąvokoje nėra laisvos valios kriterijaus, tarptautinės savanoriškos veiklos programos sąvokoje neatskleidžiama sąvokos esmė, naudojami *idem per idem* logika ir todėl ši sąvoka nėra aiški. Įstatyme nėra apibrėžtos ilgalaikės savanoriškos veiklos, koordinuojančiosios organizacijos, priimančiosios organizacijos, savanorio, savanoriškos tarnybos sąvokos todėl kyla iššūkių, siekiant aiškiai identifikuoti minėtas veiklas ir savanoriškos veiklos sistemoje dalyvaujančius subjektus.

Įstatyme nėra apibrėžti ilgalaikės savanoriškos veiklos ir savanoriškos tarnybos organizavimo ypatumai, o tai apsunkina savanoriškos veiklos organizavimą ir lemia tai, kad savanoriškos veiklos dalyviai susiduria su praktiniais savanoriškos veiklos įgyvendinimo iššūkiais, pvz., nedeklaruotas darbas laikomas savanoriška veikla, netinkama savanoriškos veiklos vadyba bei organizacinių įrankių trūkumas siekiant spręsti savanoriškoje veikloje kylančius konfliktus. Apibrėžties nebuvimas riboja savanoriškos veiklos duomenų analizę ir skatina skirtingas praktikas.

Įstatymo 6 straipsnyje numatyta, kas gali būti savanoriškos veiklos organizatoriais (tai Lietuvos Respublikoje įregistruoti labdaros ir paramos fondai, biudžetinės įstaigos, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės, bendrijos ir religiniai centrai, tarptautinių visuomeninių organizacijų filialai, atstovybės, politinės partijos, profesinės sąjungos, kiti juridiniai asmenys, kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai ir kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o gautas pelnas negali būti skiriamas jų dalyviams), taip užtikrinamas esminis savanoriškos veiklos principas – savanoriška veikla įmanoma tik pelno nesiekiančioje juridiniuose asmenyse. Analizuojant Įstatymo įgyvendinimą praktikoje, nustatyta, kad savanoriai veikiantys biudžetinėse įstaigose, dėl veiklos specifikos turi galimybę susipažinti su konkrečios profesijos veikla, gauti profesionalų pagalbą ir dalintis patirtimi, tačiau pažymėta, kad įgyvendinant ilgalaikes savanoriškas veiklas biudžetinėse įstaigose, savanoriai ir su jais bendraujantis personalas, geriau vertina veiklą, kai įtraukiama nevyriausybinių organizacijų, kuri koordinuoja bendrą procesą ir savanorio veiklas, jo kuriamos viešosios naudos vertinimo procesą.

Įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nustatyti du atvejai, kai savanoriškos veiklos organizatoriai privalomai sudaro rašytines sutartis: kai kompensuojamos su savanoriška veikla susijusios (Įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nurodytos) išlaidos arba kai to reikalauja viena iš sutarties šalių, tačiau toks savanoriškos veiklos reguliavimas neužtikrina savanoriškos veiklos santykių aiškumo ir pakankamos savanorio bei savanoriškos veiklos organizatoriaus interesų apsaugos.

Įstatymo 11 straipsnyje nustatyta, kad savanoriškos veiklos organizatorius gali kompensuoti savanoriui su savanoriška veikla susijusias išlaidas (kelionės išlaidas; nakvynės

išlaidas; maitinimo išlaidas; pašto, telefono išlaidas; mokymų, susijusių su savanorio parengimu numatyti veiksmai atlikti, išlaidas; išlaidas savanoriškai veiklai atlikti reikalingoms priemonėms, specialiesiems drabužiams; savanoriškos veiklos sutarties galiojimo laikotarpiui tenkančias draudimo išlaidas; kitas tarptautinėse savanoriškos veiklos programose nustatytas išlaidas), išlaidų kompensavimui visais atvejais savanoris turi savo lėšomis padengti patiriamas išlaidas ir pristatyti išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Įstatymas nenumato išlaidų avansinio apmokėjimo galimybės. Galiojantis reguliavimas (kompensavimo principas) riboja nepasiturinčių asmenų galimybes įsitraukti į ilgalaikes savanorystės veiklas, dalyvauti savanoriškoje veikloje, kuri vyksta kitame mieste, ar įsigyti priemones, būtinas užtikrinti saugų ir tinkamą savanoriškos veiklos įgyvendinimą. Asmenys negalintys savo lėšomis apmokėti savanoriškos veiklos išlaidų netenka galimybės dalyvauti savanoriškoje veikloje. Įstatyme numatyta nuostata, kad visais atvejais, nepriklausomai nuo lėšų šaltinio, išlaidos gali būti tik kompensuojamos, riboja organizatorių galimybes į savanorišką veiklą įtraukti nepasiturinčius asmenis, kuria administracinę naštą organizacijoms ir savanoriams.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Įstatymo 2 straipsnio pakeitimas: sąvokų pokyčiai.

Siekiant užtikrinti tinkamą Įstatymo projektu siūlomų pakeitimų nuostatų įtraukimą į Įstatymą, siūloma Įstatymo 2 straipsnį papildyti sąvokomis „Ilgalaikė savanoriška veikla“, „koordinuojančioji organizacija“, „priimančioji organizacija“, „savanoris“, „savanoriška tarnyba“. Atsižvelgiant į savanoriškos veiklos atlikimo intensyvumą, siūloma išskirti ilgalaikę savanorišką veiklą (t. y. savanorio veikla pagal savanoriškos veiklos sutartį, sudarytą ne trumpesniam kaip 60 dienų laikotarpiui) ir savanorišką tarnybą (t. y. visuma priimančiosios organizacijos organizuojamų, koordinuojančiosios organizacijos koordinuojamų ir savanorio vykdomų savanoriškų veiklų, kurių trukmė – ne mažiau kaip 100 valandų per savanoriškos tarnybos programoje nustatytą laikotarpį). Trumpesnė savanoriška veikla būtų laikoma trumpalaikė savanoriška veikla. Ilgalaikės savanoriškos veiklos apibrėžime siūlomas veiklos minimalus terminas nustatytas remiantis organizacijų praktika. Vertinant organizacijų pateiktus pasiūlymus buvo atsižvelgta, kiek vidutiniškai savanoriui reikia skirti laiko padedant suorganizuoti didelės apimties vienetinį renginį, kaip festivalis, stovykla, olimpinės žaidynės ir panašūs renginiai. Taip pat tarptautinė praktika bei Lietuvoje jau veikiančių programų, kurias praktikai vertina kaip ilgalaikes, apimtį. Siekiant nustatyti savanoriškos tarnybos trukmę darbo grupėje buvo vertina koki minimalų laikotarpį nustato Europos savanoriška tarnyba (nemažiau kaip 2 mėnesiai ir užtikrinama 30-38 val. veiklos kiekvieną savaitę), jaunimo savanoriška tarnyba (nemažiau kaip 6 mėn. ir nemažiau kaip 240 val.) ir panašios tarptautinės programos. Formuojant savanoriškos tarnybos apibrėžimą buvos siekiama dviejų tikslų: neprieštarauti jau veikiančioms programoms ir nustatyti terminą, kuris užtikrintų intensyvią veiklą, bet nereikalautų per daug laiko darbingo amžiaus asmenims.

Įstatymo 2 straipsnyje nustatytų sąvokų „savanoriška veikla“ ir „tarptautinė savanoriškos veiklos programa“ turinį siūloma tikslinti siekiant aiškiau atkleisti atitinkamos veiklos reikalavimus.

Teikiamame Įstatymo projekte siūloma Įstatymo 2 straipsnio 6 punkte patikslinti savanoriškos veiklos sąvoką, papildant, kad tai savanorio laisva valia atliekama veikla, užtikrinant savanorio teisę savo valia užsiimti norima savanoriška veikla, o nebūti verčiamam užsiimti savanoriška veikla.

4.2. Įstatymo 3 ir 4 straipsnių pakeitimas: savanoriškos veiklos ypatumai ir principai.

Siekiant užtikrinti tinkamą savanoriškos veiklos organizavimą siūloma atnaujinti šiuo metu Įstatyme nustatytus savanoriškos veiklos ypatumus ir principus. Įstatymo projekto 3 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad savanoris negali tą pačią dieną, atliekant tas pačias funkcijas, toje pačioje priimančiojoje arba koordinuojančiojoje organizacijoje dirbti ir atlikti savanorišką veiklą. Tuo siekiama atskirti savanoriškos veiklos santykius nuo darbo santykių – pabrėžti, kad savanoriška veikla ir apmokamas darbas skiriasi savo esme. Taip pat siekiama užtikrinti, kad savanoris neatliks tų pačių funkcijų priimančiojoje arba koordinuojančiojoje organizacijoje, kurias atlieka darbuotojas, taip pat kad savanoriška veikla nebūtų siekiama paslėpti nelegalaus darbo, dalį darbo fiksuojant kaip darbo laiką, kitą – kaip savanorišką veiklą. Įstatymo projekto 4 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti „kito žmogaus orumo, teisių ir kultūros gerbimo“ savanoriškos veiklos principą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad savanoriškoje veikloje nebūtų diskriminacijos ir kad veikos, turinčios nusikalstamos veikos požymių, nebūtų laikomos savanoriška veikla.

4.3. Įstatymo 8 straipsnių pakeitimas: savanorių teisės.

Siekiant kokybiškesnės savanoriškos veiklos ir savanoriškos veiklos principų, nurodytų Įstatymo projekto 4 straipsnyje, įgyvendinimo siūloma tikslinti savanorių teises. Įstatymo projekto 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte siūloma nustatyti savanorio teisę užsiimti norima savanoriška veikla ir minėto straipsnio 2 dalies 4 punkte, nustatyti savanorio pareigą sąžiningai atlikti savanorišką veiklą, nesinaudoti savanoriška veikla privatiems interesams tenkinti, taip užtikrinant Įstatymo projekto 2 straipsnio 4 dalyje numatytą laisvos valios išreiškimą ir Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 punkte nurodyto naudos visuomenei ir asmeniui principo įgyvendinimą.

Siekiant užtikrinti Įstatymo projekto 4 straipsnio 2 punkte numatytą bendradarbiavimo principą, įvertinus, kad Įstatymo projekto 9 ir 10 straipsnių 2 dalies 7 punktuose numatyta pareiga organizacijoms kompensuoti ar avansu apmokėti savanorio su veikla susijusias išlaidas, siūloma Įstatymo projekto 8 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatyti savanorio teisę gauti kompensaciją ar avansinę apmokėjimą už su savanorišką veikla susijusias išlaidas.

4.4. Įstatymo 2, 9 ir 10 straipsnių pakeitimas: savanoriškos veiklos organizatoriai.

Įvertinus tarptautinę praktiką, Lietuvoje jau vykdomų savanoriškos veiklos programų praktiką ir siekiant sukurti ilgalaikės savanoriškos veiklos vadybos mechanizmą, kuris padėtų didinti savanoriškos veiklos vadybos kokybę Įstatymo projekto 2 straipsnio 2 ir 3 dalyse siūloma savanoriškos veiklos organizatorius skirstyti į dvi grupes, pagal savo veiklos tikslą: priimančiąsias organizacijas, kurių tikslas vykdyti savanorišką veiklą, ir koordinuojančiąsias organizacijas, kurių tikslas užtikrinti savanoriškos veiklos vadybą, padėti savanoriui ir priimančiosios organizacijos atstovams spręsti kylančius klausimus, gerinti veiklos kokybę stebint priimančiosios organizacijos darbą, teikiant rekomendacijas ir konsultacijas.

Darbo grupėje buvo analizuojamos savanorišką veiklą organizuojančios organizacijos siekiant nustatyti kokie subjektai gali būti priimančiosiomis organizacijomis. Iniciatyvos „SAVA platforma“, kuri vienija savanorišką veiklą siūlančias organizacijas ir asmenis norinčius vykdyti savanorišką veiklą, atstovai pažymėjo, kad praktikoje savanoriškos veiklos pasiūlymų į platformoje sulaukiama iš visų organizacijų nurodytų įstatyme (labdaros ir paramos fondų, biudžetinių įstaigų, asociacijų, viešųjų įstaigų, religinių bendruomenių, bendrijų ir religinių centrų, tarptautinių organizacijų filialų, atstovybių, politinių partijų, profesinių sąjungų), tad galima daryti prielaidą, kad visos šios organizacijos yra aktyvios ir vertinga jas įvardinti kaip priimančiąsias organizacijas. Tačiau pastebėta, kad tarptautinių organizacijų filialai, atstovybės nėra registruojami Lietuvos Respublikoje, taip pat krizių valdymo metu išryškėjo praktikos, kai viešosios įstaigos ar asociacijos, pvz.: Stiprūs kartu, pirmiausia pradėjo vykdyti veiklą, vienyti savanorius ir tik po metų įvertinę poreikį užtikrinti veiklos tęstinumą atliko juridinio asmens registraciją. Nurodyti subjektai vykdo

savanorišką veiklą ir jiems turi būti taikomi tokie patys veiklos organizavimo reikalavimai, nepriklausomai nuo subjekto registracijos fakto. Atsižvelgiant į darbo grupėje aptartą informaciją Įstatymo projekto 7 straipsnyje siūloma numatyti, kad priimančiosiomis organizacijomis galėtų būti tie patys ne pelno sekantys subjektai, kurie pagal šiuo metu galiojantį Įstatymą gali būti savanoriškos veiklos organizatoriais. Taip pat Įstatymo projekte tikslinamas nepelno siekiančių subjektų sąrašas atsisakant perteklinio organizacijos pobūdžio „visuomeninė“, kaip nesukuriančio vertės reguliavimui.

Taip pat vertinimo metu, atsižvelgiant į koordinuojančiosioms organizacijoms numatytas funkcijas ir gerąją praktiką Įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad koordinuojančiomis organizacijomis gali būti tik Lietuvoje veikiančios nevyriausybinės organizacijos.

Įstatymo projekto 5 straipsnyje numatoma, kad įgyvendinant ilgalaikę savanorišką veiklą ar savanorišką tarnybą savanorišką veiklą koordinuojančiosios ir organizuojančiosios organizacijos turi bendradarbiauti, pasidalinant funkcijas pagal organizacijos veikimo tikslą. Šių organizacijų bendradarbiavimo siekis – gerinti veiklos valdymą ir užtikrinti kokybišką veiklą savanoriui.

Įstatymo projekto 10 straipsnyje siūloma nustatyti koordinuojančiųjų organizacijų teises ir pareigas, kurios numato, kad: pradedant savanorišką veiklą koordinuojančiosios organizacijos atstovo, mentorius, tikslas padėti savanoriui aiškiai suformuluoti siekiamos savanoriškos veiklos norus (sritis, terminas, intensyvumas ir kita) ir remiantis jais pasiūlyti priimančiąją organizaciją, kuri gali pasiūlyti savanorio lūkesčius atitinkančią veiklą. Savanoriškos veiklos įgyvendinimo metu savanoris, priimančiosios organizacijos atstovas ir koordinuojančiosios organizacijos atstovas bendradarbiauja siekiant spręsti kylančias problemas, teikia pasiūlymus dėl veiklos tobulinimo, esant poreikiui informuoja apie poreikį keisti savanorio veiklos vietą, sritį, padeda įsivertinti situaciją ir surasti naują veiklos vietą. Šie pakeitimai padės savanoriui tinkamai išsirinkti savanoriškos veiklos vietą, sumažins nesėkmingos savanoriškos veiklos ar savanoriškos veiklos nutraukimo dėl poreikių neatitikimo tikimybę. Koordinuojančiosios organizacijos bendradarbiavimas su priimančiąją organizacija prisidės prie savanoriškos veiklos kokybės plėtros, padės spręsti konfliktus tarpininkaujant tarp savanorio ir priimančiosios organizacijos bei įvertinti priimančiosios organizacijos, jos atstovų ir savanorių patirtis, iš jų formuoti veiklos gerinimo gaires.

Peržiūrėjus galiojančias savanoriškos veiklos organizatorių pareigas, įvertinus koordinuojančiosios organizacijos atliekamas funkcijas, Įstatymo projekto 9 straipsnyje siūloma nustatyti šias naujas priimančiųjų organizacijų teises ir pareigas, Įstatymo projekto 9 straipsnio 1 dalies 3 punkte siūlo numatyti *teisę vykdyti savanorių atranką* ir minėto straipsnio 2 dalyje nustatyti priimančiosios organizacijos pareigas: „*supažindinti savanorį su galiojančiomis priimančiosios organizacijos vidaus tvarkos taisyklėmis, saugos bei kitomis taisyklėmis ir reikalavimais aktualiais savanoriškos veiklos atlikimui; paskirti savanoriui priimančiosios organizacijos atstovą, kuris organizuoja savanorišką veiklą; savanoriškos veiklos sutartyje nustatytais atvejais kompensuoti arba avansu apmokėti savanoriams su savanoriška veikla susijusias išlaidas.*“. Numatomos priimančiosios organizacijos pareigos leis priimančiajai organizacijai įsivertinti pasirengimą ir galimybes tinkamai priimti savanorį, nusimatyti žmogiškuosius ir finansinius resursus savanoriškos veiklos organizavimui. Taip pat padės savanoriui geriau susipažinti su organizacija, jos vykdoma veikla, vidaus darbo kultūra, greičiau įsiliesti į organizacijos veiklas, tinkamai vykdyti užduotis ir suteiks savanoriui aiškų ir saugų kontaktą konsultuotis visais su savanoriška veikla susijusiais klausimais, jau vykdant savanorišką veiklą.

Atnaujintų organizatorių teisių, pareigų ir naujo jų bendradarbiavimo mechanizmo tikslas – padėti pasirengti savanoriškos veiklos pradžiai, nustatyti savanoriškos veiklos organizavimo

iššūkius ir padėti juos išspręsti mažinant savanoriškos veiklos nutraukimo ar savanoriškos veiklos principams neatitinkančios veiklos organizavimo tikimybę.

4.5. Įstatymo projekto 11 straipsnis: savanoriškos veiklos organizavimas.

Siekiant užtikrinti aiškesnį savanoriškos veiklos teisinių santykių reglamentavimą, Įstatymo projekto 11 straipsnyje siūloma nustatyti, kad atliekant ilgalaikę savanorišką veiklą ar kai numatoma kompensuoti su savanoriška veikla susijusias išlaidas, ar kai sutartį pageidauja sudaryti viena iš šalių arba atliekama savanoriška tarnyba rašytinė savanoriškos veiklos sutartis privalo būti sudaroma. Nevyriausybinių organizacijų patirtis rodo, kad ilgalaikėje savanoriškoje veikloje sutartis padeda organizacijai įsivardinti kokioms veikloms jie nori pasitelkti savanorius, o savanoriui aiškiai suformuojami lūkesčiai kiek laiko, koku intensyvumu ir kokioms veikloms bus pasitelkimas savanoris. Savanoriškos veiklos teisinių santykių reguliavimas aktualus dėl savanorio, priimančiosios organizacijos ir koordinuojančiosios organizacijos teisių ir pareigų nustatymo bei savanorio atliekamų funkcijų atskyrimo nuo (nelegalaus) darbo. Savanoriška veikla savo turiniu gali būti panaši į darbo funkcijas, todėl svarbu savanorišką veiklą tinkamai apibrėžti sudarant savanoriškos veiklos sutartį. Siekiant savanoriškos veiklos santykių aiškumo, siūloma patikslinti kas privalo būti apibrėžta savanoriškos veiklos sutartyje – nustatyti šalių įsipareigojimus bei atsakomybes, savanoriškos veiklos trukmę, išlaidų, išvardytų Įstatymo projekto 13 straipsnyje, kompensavimo arba apmokėjimo avansu, sutarties nutraukimo sąlygas.

Įstatymo projekto 13 straipsnis: išlaidų kompensavimas ir apmokėjimas.

Siekiant nustatyti savanorio patirtų išlaidų finansavimo mechanizmą, kuris padėtų savanoriams, ypač patiriantiems ekonominius sunkumus, įsitraukti į savanorišką veiklą ir sumažinti administracinę naštą savanorišką veiklą organizuojantiems subjektams Įstatymo projektu siūloma tikslinti savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo ir apmokėjimo nuostatas. Įstatymo projekte siūloma numatyti, kad šio Įstatymo projekto 13 straipsnyje nurodytas išlaidų kompensavimo ir avansinio apmokėjimo ribojimas taikomas tik naudojant valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšas – t. y. veiklos organizatorius, naudojant privačias ar šiame straipsnyje nenurodytas lėšas, galės pats nusistatyti savanorių išlaidų finansavimo ir atsiskaitymo tvarką. Įstatymo projektu taip pat siūloma numatyti galimybę savanoriui, atliekančiam savanorišką tarnybą, savanoriškos veiklos išlaidas – kelionės išlaidas, nakvynės išlaidas, maitinimo išlaidas, pašto, ryšio paslaugų išlaidas (priklausomai nuo savanoriškos veiklos atlikimo laiko per dieną, bet ne mažiau nei 4 val. per dieną), apmokėti avansu, savanoriui ir koordinuojančiajai organizacijai susitarus raštu (savanoriškos veiklos sutartyje). Vertinant tarptautinę praktiką ir vykdomas savanoriškas veiklas darbo grupėje buvo sutarta, kad avansu apmokamos savanorio išlaidos taikomos savanoriškoms veikloms, kurios reikalauja didesnio įsitraukimo laiko prasme, praktika rodo, kad tokio tipo veiklos prasideda nuo 4 valandų. Toks finansavimo mechanizmas padėtų ekonominius sunkumus patiriančiam asmeniui įsitraukti į savanoriškas veiklas, pavyzdžiui, organizatorius galės skirti lėšas savanoriui gyvenančiam regione atvykti į kitą miestą, kuriame vykdomi mokymai ar savanoriška veikla. Įvertinus, kad avansu skirtos lėšos gali neatitikti faktiškai patirtų savanorio išlaidų Įstatymo projekte numatoma prievolė savanoriui nepanaudotas lėšas grąžinti savanoriškos veiklos organizatoriui. Savanoriškos veiklos išlaidų dydis, atliekant savanorišką tarnybą, ir išlaidų apmokėjimo tvarka būtų reglamentuota poįstatyminiu teisės aktu, kurį tvirtina ministras pagal savanoriškos tarnybos tikslinės grupės veiklos sritį. Savanoriškos tarnybos išlaidų dydį ir atsiskaitymo tvarką nustato savanoriškos tarnybos programą patvirtinęs ministras remiantis programos laiko apimtimi, veiklų reikalavimais ir programai skiriamų lėšų suma. Įvertinus potencialių savanoriškų veiklų įvairovę ir poreikius būtinus atlikti veiklą manytina, kad kompensuojamų savanoriškos veiklos išlaidų dydį turi nustatyti institucija, iš kurios

asignavimų numatoma kompensuoti savanorių išlaidas, taip užtikrinant realius savanoriškos veiklos srities poreikius atitinkantį reguliavimą. Veikiančių savanoriškos tarnybos programų praktika nurodo, kad savanorišką veiklą organizuojančių organizacijų atranka vykdoma pagal su programa parengtą kriterijų sąrašą, nustatomos veiklai galimos išlaidos, jų dydis ir atsiskaitymo tvarka. Organizacijos kurioms suteikiama teisė vykdyti savanorišką veiklą gauna terminuotą patvirtinimą ir yra sistemingai tikrinamos veiklos metų bei siekiant pratęsti teisę organizuoti savanorišką tarnybą.

Istatymo projekto 14 straipsnis: savanoriškos veiklos pripažinimas.

Siekiant vykdyti vieningą savanoriškos veiklos metu įgytų kompetencijų pripažinimą ir įvertinus Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Jaunimo reikalų agentūros jau vykdomas kompetencijų pripažinimo priemones Istatymo projekto 14 straipsnio 1 dalimi siūloma įgalinti Vyriausybės įgaliotą instituciją patvirtinti savanorio savanoriškoje veikloje įgytų kompetencijų pripažinimo tvarką. Skirtingų vertinimo tvarkų suvienodinimas padėtų lengviau įsivertinti savanoriškos veiklos kuriamą vertę visuomenei ir pačiam savanoriui. Kompetencijų pripažinimo tvarkoje planuojama numatyti kompetencijų vertinimo principus, pripažinimo procedūrą atliekančius subjektus, dokumentus ir informaciją, kurią savanoris turi pateikti subjektui siekiant dokumentą patvirtinantį įgytas kompetencijas ir procedūros atlikimo tvarka. Atsižvelgiant į numatomos tvarkos reguliavimo sritis manoma, kad tvarkos aprašą turėtų patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo bei švietimo, mokslo ir sporto ministrai gavus Vyriausybės įgaliojimus.

Įgyvendinus Istatymo projekte numatytus pakeitimus bus pasiekti šie teigiami rezultatai:

- dėl nustatyto reguliavimo ir vieningų savanoriškoms veikloms taikomų kriterijų: sudarytos sąlygos išsamiau ir tiksliau rinkti informaciją apie savanoriškos veiklos atlikimą, analizuoti veiklos iššūkius ir tiksliau formuoti priemones, kurios padėtų didinti piliečių įsitraukimą į ilgalaikes savanoriškas veiklas. Atliekant tyrimus bus galima nustatyti tikslesnį ilgalaikėje savanoriškoje veikloje dalyvaujančių asmenų skaičių, renkant duomenis tiksliau analizuoti iššūkius kylančius savanoriškos veiklos organizavimo (priimančiajai organizacijai) ir vadybos (koordinuojančiajai organizacijai) srityse. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija planuoja, kad savanoriškos veiklos rodikliai (dalyvavimas ilgalaikėje ir trumpalaikėje savanoriškoje veikloje, skiriamas laikas, savanoriškos veiklos kokybė, neįsitraukimo priežastys) bus vertinami nerečiau kaip kas 4 metus, remiantis duomenimis vertinamas poreikis tobulinti reguliavimą;

- dėl savanoriškos veiklos vadybos modelio: ilgalaikėje veikloje koordinuojančiosios organizacijos veiklos tikslas yra kokybiška savanoriškos veiklos vadyba, savanoriškos veiklos organizavimo kokybė, siekiama užtikrinti, kad savanorio ir priimančiosios organizacijos lūkesčiai sutaptų, o kylantys iššūkiai netaptų priežastimi savanoriui ar priimančiajai organizacijai visiškai nutraukti savanorystę. Geresnė veiklos kokybė, skiriant daugiau dėmesio savanorio ir organizacijos santykių kūrimui, problemų sprendimui turėtų sumažinti skaičių asmenų, kurie neįsitraukia į ar nutraukia ilgalaikę savanorišką veiklą. Siekiant įvertinti Istatymo projekto pakeitimo poveikį ne rečiau kaip kas 4 metus bus atliekami tyrimai dėl savanoriškos veiklos organizavimo kokybės ir vertinama asmenų įsitraukusių į ilgalaikę savanorišką veiklą rodiklis, siekiant 2030 m. savanoriškoje veikloje dalyvautų nemažiau kaip 30 proc. gyventojų (2021 m. – 16,3 proc.), iš kurių nemažiau kaip 30 proc. dalyvauja ilgalaikėje savanoriškoje veikloje. Papildomai, Istatymo projekte yra numatytas galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimas. Tikslų duomenų apie ilgalaikėje savanoriškoje veikloje šiuo metu veikiančių asmenų kiekį nėra dėl skirtingų tyrimuose taikomų metodologijų, nustatant ilgalaikės veiklos trukmę, intensyvumą.

- dėl savanoriškos tarnybos: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengs ir pradės įgyvendinti savanoriškos tarnybos programą, skirtą darbingo amžiaus asmenims, kurios tikslas – didinti šios grupės asmenų dalyvavimą savanoriškoje veikloje, pasiekiant, kad 6 proc. gyventojų

dalyvautų savanoriškoje tarnyboje. Šiuo metu šios amžiaus grupės asmenys nedalyvauja panašiose savanoriškos veiklos programose. Programa bus siekiama atrinkti koordinuojančiąsias ir priimančiąsias organizacijas, kurios yra pasiruošusios priimti darbingo amžiaus savanorius, pasiūlyti jiems veiklas, kurios savo turiniu ir intensyvumu derėtų su kitais savanorio asmeninio ir (ar) profesinio gyvenimo įsipareigojimais, nekurtų papildomos finansinės naštos savanoriams, norintiems dalyvauti savanoriškose veiklose kitame mieste, užtikrintų savanorio koordinavimą bei skatintų savanorius pabaigus tarnybos programą tęsti savanorystę ilgalaiškės savanoriškos veiklos organizacijose. Tikimasi, kad programos įgyvendinimas padės didinti darbingo amžiaus asmenų įsitraukimą į savanoriškas veiklas. Analizuojant savanoriškos veiklos srities duomenis pastebima, kad galėtų būti rengiamos kitos savanoriškos tarnybos programos, kurios padėtų į savanoriškas veiklas įsitraukti kitom tikslinėms grupėms.

- dėl savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo ir apmokėjimo: siūlomas kompensuojamų išlaidų ribojimo pagal lėšų šaltinį, naudojant valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšas, bet neribojant kitų lėšų šaltinių naudojimo, suteiks daugiau laisvės organizacijoms nusistatyti savanorių finansavimo tvarkas pagal organizacijos ir savanorių poreikius, veiklos pobūdį ir mažins administracinę naštą.

5. Galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės. Įstatymo projektui atliktas antikorporcinis vertinimas, nustatyta, kad priimtas Įstatymo projektas įtakos korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Teikiamas Įstatymo projektas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, priimti naujų, keisti ar pripažinti netekusiais galios kitų įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte vartojamos sąvokos ir jas apibrėžiantys terminai suderinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

1) Iki 2023 m. gruodžio 31 d. aktualizuotas Savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas 2011 m. liepos 14 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-330 „Dėl savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (rengėja – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija);

2) Iki 2023 m. gruodžio 31 d. parengti ir patvirtinti savanoriškos veiklos pripažįstamo kaip savanorio praktinio, savo veikla analogiško (-os), darbo ir (ar) mokymosi patirtimi tvarka (rengėja – Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projektui įgyvendinti lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą dalyvavo socialinių partnerių, nevyriausybinių organizacijų atstovai (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Maltos ordino pagalbos tarnyba (Maltiečiai), Nacionalinė NVO koalicija, Nacionalinis švietimo NVO tinklas, VŠĮ „Socialinis veiksmas“, VŠĮ „Actio Catholica Patria“), tyrėjai (dr. Neringa Kurapkaitienė), į kurių pastabas ir pasiūlymus rengiant Įstatymo projektą buvo atsižvelgta.

Visos suinteresuotų asmenų pateiktos pastabos įvertintos, pasiūlymai aptarti darbo grupėje ar atskirai organizuose susitikimuose ir suteikta informacija dėl pastabų atliepimo.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

„savanoriška veikla“, „savanoris“, „priimančioji organizacija“, „koordinuojančioji organizacija“, „savanoriška tarnyba“, „antidiskriminacinė priemonė“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.